

HET
WANKEL HART

*

M. MOK

HET WANKEL HART

HET WANKEL HART

2

GEDICHTEN

DOOR

M. MOK

1946

SERVIRE • DEN HAAG

NOCTURNE

Het is avond en zeer stil;
men kan de bomen horen, het geril
der stilte die als witte rook
onder het spansel van de nacht ontlook.

De mond der aarde prevelt nog wat na,
mensen slaan dromende de sterren ga.
Onder het blinken heeft de eenzaamheid
zuiver als sneeuw zich over hen gespreid.

Het wordt nog later, als een laat verhaal
is deze wereld die haar eigen taal
vergeten moet en spoorloos overgaat
tot een vervreemde, huiverende staat.

Stilstaanden die te middernacht
hun leven overzien, donkeren zacht
verloren in een slapen zonder grond;
zij dragen licht op hun gesloten mond.

PAARDEN

Het paardendraven door den dag.
De ogen aan een witbeschenen raam,
hoor ik het klinken en de hoge naam
van een onnoemelijk gezag.

Er jagen vlammen door mijn smal bestaan :
dit paardendraven en de oogopslag
der stilte die ik nimmer vinden mag,
eer ik mijn laatste dromen heb verdaan —

Vergeef mij dit onzeker duiden
naar zekerheid die niets verschoont,
maar ieder ding meedogenloos vertoont,
om het in zwijgen uit te luiden ;

vergeef mij deze taal, waarin de dood
zichzelf bestrijdt in allerdiepste nood.

EEN DAG VAN HOOGHEID

Zij was die morgen nog een mens
met ogen waar het licht in stond
en armen wier gebaar een grens
ook voor de diepste angsten vond.

Opnieuw begon haar ronde door
de dode perken van de tijd,
de wanhoop bloeide op haar spoor
in smetteloze zuiverheid.

Zo schiep zij zich nog eens een dag
van hoogheid die het licht doorstond
en steeds de rode avond zag
gezeteld in de horizont.

Ik zag haar in de nacht vergaan
zoals nog nooit een mens bezweek,
de duisternis liep op haar aan,
terwijl zij in den einder keek,

een toren, een verstomd gebouw,
hoog boven al wat leeft en dort,
onvatbaar voor een laat berouw
waarin het schepsel zalig wordt.

DE MATELOZE

Haar mond heeft de koelte van de nacht
en alle warmte van een late zon.
Men zou het vuur zien dat in haar versmacht,
wanneer men diep haar ogen vinden kon.

Maar alles om haar heen is uitgebrand,
er stijgt een stilte als een zwarte mist,
en nooit betreedt een schepsel dit verwoeste land,
tenzij het hart in hem geen heil meer wist.

Dan is er het gevecht van de volmaakten
die opgaan willen in elkanders dood,
maar slechts de duisternis nog blinder maakten
van bovenmenselijke nood.

Men moet haar stilte overlaten
aan haar barbaarse vastberadenheid
en toezien hoe dit leven alle maten
van hel en hemel overschrijdt.

HET ROEPEN

Wanneer de dood weer om haar roept
en er de stilte is die ver,
als wolken, aan de hemel groept,
nimmer doortinteld van een ster,
kruipt zij haar langzaam slapen uit,
gelijk een hol, en heft zich op,
angstig omdat er geen geluid
beantwoordt aan haar harteklop.
En even staat zij daar,
stiller dan het gesteente om haar heen,
en in een hopeloos gebaar
stort zij zich aan het dode steen.

.

DE ZIENDE

Ik weet dat zij haar hoofd
verscholen houdt in zwarte pijn,
dat zij alleen het avondvuur gelooft,
vlammen die dodelijk en donker zijn.

Haar ogen zien het donker eer
het zich voltrekken mag, zij weet
dat ook de nacht nog al te zeer
met menselijke maten meet;

dat nooit haar wanhoop wordt gesteld
voor uitersten die even groot,
even erbarmloos en gekweld
als zij ontsprongen aan den dood.

Wanneer haar handen nog een keer
stilte gebieden op de aard,
wanneer zij in een laatst verweer
den hemel in de ogen staart;

en staande blijft en ziende wordt
met die meedogenloze kracht
die zich voorbij de kinnen stort
verloren in de wereldnacht;

dan wankelt zij tenslotte uit
in die verscholen hartepijn,
die geen bewusteloosheid stuit,
want zelfs de dood werd haar te klein.

VERGEEFS ONTWAKEN

Vergeefs ontwaken is haar deel,
niet opstaan kunnen en nog heel
een wereld lijden die de nacht
meedogenloos heeft omgebracht.

Nooit daagt er een begrenzing meer,
het licht stroomt in haar ogen neer
als gloeiend water; aan haar handen
komen de dingen zich verbranden.

Gij die daar staat met uw bestaan
op sterke schouders die zich aan
de wereld willig onderschikken,
kunt haar niet in de ogen blikken.

Uw durf is angst voor het gericht
dat achter alle grenzen ligt;
haar nood is hartstocht die het leven
tot woedend minnen heeft gedreven.

Zij gaat te gronde aan haar minne,
gij laat dit tot uw oog niet binnen,
maar wendt u naar een horizont,
waar u genade wordt verkond.

STILLE DAG

De stille dag heeft grijze ogen;
gelijk een vleermuis hangt de wind
te slapen aan het hemelhoge.

Een raam staat open en een kind
heeft dromende zijn stem bewogen.

Men weet niet wat men nog bemint,
men is zo wonderlijk bewogen
onder het stilstaan van de wind.

HAAR AVONDBLIK . . .

Haar avondblik peilt weer zo diep,
dat zij den dag verdoet,
die nieuwe verten wakker riep
in haar verdoolde bloed
en enkel naar de tekens ziet,
waarin het licht bezwijkt,
en achter het besterd verschiet
den laatsten angst bereikt.

De wonden van haar leven staan
geopend in de nacht,
haar stem roert alle verten aan,
eer zij wordt omgebracht.
De sterrenbrand sneeuwt op haar af
en gloeit haar ogen dood.
Zo ligt zij in haar wereldgraf
tot aan het morgenrood.

LATE GANG

Lopende door het woud van dit
al stiller avondzijn,
vergeet men dat men niets bezit
dan droom en pijn,
en wordt een kind dat zich vertrouwd
den afgrond toe beweegt,
die dieper dan de ogen schouwt
en het bewustzijn leegt.

Het wordt zo donker dat de zon
geen heugenis meer biedt,
de laatste slagen die men won
zijn eeuwen her geschied,
en dadenloos begraaft zich geen,
tenzij de nacht hem noodt,
stiller te worden dan een steen
en kouder dan de dood.

WILDERNIS

Haar leven, door het duister ondergraven,
kan zich alleen aan bloei van angsten laven,
bloedrode tekens in de wildernis,
waartoe haar oogopslag verhevigd is;
rozen van waanzin in een avondgrauwen,
dat haar met dode handen streelt.
Nog gaat haar leven in dien angst te rouwen,
tot zij ook dit verspeelt.

NA DE STRIJD

De vuren waren uitgeblust,
de mannen zijn naar huis gegaan,
zij hebben een verloren vrouw gekust
en vreemde kinderen zien staan.

De oude arbeid riep hen aan,
het wenken van de avondrust:
bomen die voor het venster staan,
bewegingloos en onbewust.

Donker gingen zij door de straten
van een vergeten stad,
de woorden die zij nog bezaten
waren te veel, omdat
zij alles reeds hadden verlaten
en in hun dromen liefgehad.

VOLEINDING

Het hart des mensen haakt en hamert,
opdat het tot voleinding komt;
zelfs in het grensloze gekamerd
en onder vreemd bewind gekromd,
kan het zijn spanning slechts verteren
in brand van dromen: een gebaar,
dat het geen God zou kunnen leren,
stort zee en hemel door elkaar,
schiet als een bliksem door de gronden
van het heelal en suist omhoog,
om in een stilte uit te monden,
die nooit een sterveling bevloog;
daar staat het, eeuwige seconde
van godvergeten evenwicht,

ver boven de gelaten ronden
der sterren en het diepst gezicht
der uit hun pijn gerezen vromen;
daar daagt het opperste begrip:
dat alle ruimte saam moet stromen
in een onwezenlijke stip,
dat elk bewegen slechts kan vluchten
tot in zijn binnenste domein,
wil het de wereld niet meer duchten,
maar eeuwig en vernietigd zijn.

Dit is des harten laatst ervaren,
het duizelt weerwaarts naar de grond
en zal geen heugenis bewaren
van wat het aan voleinding vond.

TWEEDRACHT

Wie dieper leeft dan zijn zinnen vermogen
en voor de open vuren van de nacht
zich roekeloos staande te houden tracht
met het geweld van nooit te blussen ogen,
hem wordt de brand der verten en de brand
van het zijn lichaam doorhamerend leven
tot een tweeënheid, in den vasten stand
van hart en hemel met graniet geschreven,
een vijandschap die ongewroken blijft,
omdat zij overal van eigen wezen
de woeste en verborgen drift moet lezen,
door passieloze stilte ingelijfd.

Dan rukt het zinnenleger zich de banden
van een verstikkend aardeleven af

en stort zich in het wereldwijde graf
om achter eigen aandrift te belanden,
maar draagt het brandmerk van de ketens mee,
die het een leven lang heeft moeten dragen,
tot in den afgrond onder ster en zee
en ziet de oude vijandschap weer dagen
in lichtbeweeg, in het verstomde staan
van sidderende diepzeecreaturen,
en roept de uitgedoofde sterren aan
boven de hemelhoge watermuren,
en blik opnieuw de blinde tweedracht in
het zwarte, onverzoenlijke gelaat,
gemarteld door bewustheid die den zin
des levens als zinledigheid verstaat.

LETHE

Laatst, in droom, zag ik een bootje varen,
zonder riemen dreef het op den vloed,
alsof dag nabij of dalend ware,
stonden stroom en hemelen in gloed.

Knapen voeren daar met lotoskransen,
meisjes bogen slank zich over boord,
in hun rij zag ik een beker glanzen,
die bewoog van mond tot mond zich voort.

Nu weerklonk een lied vol zoeten weemoed,
dat de schaar der kransgenoten zong —
ik herkende je gelaat vol deemoed
en je zingen, dat het koor doordrong.

In de golven dook ik. Al mijn zinnen
huiverden, zo zeldzaam koud was het.
't Langzaam varende bootje klom ik binnen
en heb bij de schare mij gezet.

En het was jouw beurt nu om te drinken,
en toen je den vollen beker hief,
sprak je met een innig ogenblikken:
„'k Drink vergetelheid je toe, mijn lief!"

Wild greep ik den beker, dien je beurde,
en wierp hem wanhopig in den vloed,
hij verzonk, en zie, je wangen kleurden
zich op eenmaal met een schijn van bloed.

Teer omhelsd' ik, smekend om erbarmen,
die den bleken mond mij willig bood.
Met een glimlach smolt je in mijn armen
en ik wist het weder: je bent dood.

(Naar C. F. MEYER)

BRUILOFTSLIED

(voor 29 Maart 1945)

Die dag komt ook, gelijk aan alle dagen
die men met handen niet kan tegenhouden,
men moet hun moordende gewicht wel dragen
op moede schouders die de stormen knauwden
totdat zij als een wrakke brug nog hangen
onder een lucht waaraan zich het verlangen
te pletter heeft gelopen.

Dit is nog avond, maar de morgen zal
mij naderen uit een verwoest heelal;
met duizend wonden zwart en open
zal het mij aanzien en ik berg mijn hoofd
zo diep niet, of ik voel het donker branden
dier wonden in mijn hersens en mijn handen,
en hoe mijn hart aan stukken wordt gekloofd.

Die dag komt ook; ik zie hen weer verschijnen,
povere mensen die niets wilden zijn
dan wat zij waren, hulpeloze, kleine
schepselen onder het waaien van den tijd.

Een zwarte woede heeft hen overvallen
en meegetrokken met de duizendtallen,
verkommerd en verslagen tot een hoop
verminkte, krimpemde, steunende lijven,
wier angst mijn hersens zal doorboren blijven
zo lang ik door de wereld loop.

Die dag komt ook : waarop voor veertig jaren,
de rechterhanden in elkaar gelegd,
zij dat eenvoudig woord hebben gezegd,
waardoor zij geen enkelingen meer waren,
maar twee, tot één geheel verbonden,
geheiligden door wie de schepping schrijdt;
en door hun adem ben ik uitgezonden
tot deze wildernis van tijd,
en door hun kracht heb ik de kracht gevonden,
de angstaanjagende waanzinnigheid
van dit bestaan te peilen tot de gronden.

Nu komt die dag, nu staan mijn ogen strak,
er zijn geen tranen meer voor dit verdriet;
de wind doorvaart mij en mijn leven ziet
hoe eeuwigheid ook deze levens brak.

De hemel spant zijn onbewogen floers.
Er moet de liefde zijn — vergeef het mij:
in deze pijn ervaart het hart geen koers,
te martelend trekt alles weer voorbij.

28 Maart 1945

JE OGEN . . .

Je ogen die toen helder waren,
een bron van onverwoeste kracht,
het felle waaien van je haren,
gelijk een diepe golf van nacht,
dat helder en dat donker leven,
waarin je wezen was gekleed,
de overgaaf en het weerstreven,
waarin je het bestaan doorleed —
er is geen teken van gebleven,
het heil werd eenzaam in mijn hart,
nu jouw geweldig, donker leven
het licht der wereld niet meer tart.

IN MEMORIAM

I

Gij zijt er nu niet meer, de dageraad
heft als een vreemdeling het bleek gelaat
boven de kim, de eindeloze velden,
waar elke huiver mij uw leven meldde,
liggen verstomd, ik kan er niet meer heen
met deze ogen, die zich nu alleen
voor alle einders moeten openstellen
en hun het nameloze leed vertellen
van uw afwezigheid, uw ondergang.

Gij zijt vergaan, ik weet het al zo lang,
dat ik het wel gestadig moet herhalen,
totdat de nacht ook over mij zal dalen.
Dan is er niets meer tussen u en mij,
dan zijn wij stil en zeer elkaar nabij,
dan liggen wij, verloren en bewaard,
samen voor eeuwig in dezelfde aard.

II

De klokken luiden niet, toen gij verscheidde,
noch lei men kransen bij uw open graf,
er was geen priester die gebeden zeide
en u vertrouwend in Gods handen gaf.

Gij zijt genadeloos teloorgestoten
in de verschrikking van een blinden dood.
Nog hadt gij uwe ogen niet gesloten,
toen het geweld u reeds de keel afsloot.

Dit was een sterven als een dier moet dulden,
dat weerloos naar de slachtplaats wordt geleid.
Maar gij, de steeds door vuren angst omhulde,
vervolgt mij met de jammer van uw strijd,
uw stom gebalde vuist, uw snikkend vragen,
waarom uw leven werd kapotgeslagen.

III

De bladeren verkleuren en verzwerven,
de najaarsstilte heft het bleke hoofd
boven een wereld die niet meer gelooft
dat zij het heil der stilte kan verwerven.

En mijn gedachten stromen naar u heen:
hoe gij gestaan hebt in de najaarsdagen,
uw ogen door een killen dood beslagen,
in een heelal van louter as en steen.,

Dat dit uw dood niet wezen mocht, dat gij
barbaars de eeuwigheid werdt ingedreven,
dat men uw trots en onvermurwbaar leven
vernietigd heeft in zwarte razernij,
dat gij niet zonder tranen mocht verscheiden,
verbittert het gedenken aan uw lijden.

IV

Dit is een dag zoals er duizend zijn :
de wind bevaart de bladerloze bomen,
de hemel heeft gelijk een grijs gordijn
de kim bespannen, en het grote stromen
der stilte maakt uw sterven tot een ramp,
die niet in deze wereld kon geschieden.

De avond daalt, en bij de schijn der lamp
poog ik uw dood al verder te ontvlieden.
Maar hopeloos als nooit tevoren stijgt
uw aangezicht omhoog, en mij doorboren
uw ogen en uw stem die nimmer zwijgt,
al schijnt zij voor de eeuwigheid verloren.

En deze hand die naar het leven tast,
die nog krampachtig bij geluk wil zweren,
gij overweldigt haar, gij houdt haar vast,
en weer begint uw pijn mij te regeren.

HART EN LAND

Mijn land, waarin de open waterplekken
de klare spiegels van den hemel zijn,
mijn land, waarboven winden ruimten wekken
die golven voort achter de wazen lijn
der in hun schuchterheid verloren kinnen;
mijn prachtig land onder zijn wolkplafond,
waartegen verre torens opwaarts klimmen,
alsof zij tasten naar den hemelgrond;

ik zie u aan, gedragen door mijn ogen
vaar ik de diepte van uw weelden in,
ten prooi aan het onpeilbare vermogen
dat mensenharten opent voor den zin
der wereld en hen eeuwigheid doet schouwen,
als was de schepping van haar floers ontdaan:
geen teken meer waarop wij dromen bouwen,
maar naakt en zuiver voor ons opgestaan.

Dan zijn de mensen tot een staat herboren
die hen doet rusten in hun bezigheid,
geheiligden die naar de stilte horen
en nooit meer van haar zingen afgeleid,
geschapenen wier sterfelijke trekken
gelouterd zijn door bovenwerelds vuur,
zij hoeven niet de armen uit te strekken
om zich te heffen boven daad en uur.

Dit is een volk, dit zijn de opgestanen
uit eenzaamheid en dood, dit is een drom
die door woestijnen zich een weg moest banen
en voer de grenzen van den hemel om,
daar in hun tred de stilstand ging ontwaken
die in het onbewegelijke rust,
maar schrijden blijft om helderziend te maken
hen wier verlangen voortjaagt naar een kust.

Het hoofd gebogen naar de stramme kruisen
der molenwieken staar ik in den grond
der dingen; het onwerkelijke suizen
dat ik altijd als werkelijk verstond,
wordt tot de stem van allen die hier leven
onder een absoluut geworden licht,
en langzaam gaat de wereld mij begeben,
en overstelpt doe ik mijn ogen dicht.

Dit is mijn land, dit is het eeuwig klinken
dat met mijn dagen heenreist naar de nacht,
waarachter meer dan morgen op zal blinken;
dit is de zekerheid die, onverwacht
en onverloren, zich moest openbaren
nu de vertwijfeling is leeggeschreid
en enkel nog de dood of dit ervaren
aan het vermurwde hart kon zijn bereid.

ZIJ LEVEN VOORT . . .

Te velen zijn gestorven deze jaren
dan dat wij ooit den morgen nog zien klaren
in zulk een pure, nameloze staat,
alsof het uiterste geheim van leven
zich langzaam uit de kim had opgeheven
en trilde op ons zwijgende gelaat.

Eenzelvig waren wij, in onze daden
herkenden wij het licht niet der genade,
ons koninkrijk lag verder dan de tijd.
De aarde, waarmee wij ons lot verbonden,
zou ons het diepe raadsel niet verkonden
van menselijke uitverkorenheid.

Ons wezen hunkerde naar de gebieden
van stilte, die geen klanken ooit verrieden,
en steeds ontzwierf het aan den engen dag.
En als wij mensen in de oogen schouwden,
wisten wij niet, dat daar een verte blauwde
zo peilloos als geen woord beschrijven mag.

En wederom begeren wij te zwijgen,
eenzaam te zijn, als vogels op te stijgen
en ons te storten in den horizon,
maar elke meter grond, dien wij beschrijden,
werd heilig als de hemel, een gewijde
plek, waar de eeuwigheid ons overwon.

Want niet de doden slechts zijn daar gebleven,
diezelfde aarde nam ons eigen leven,
terwijl het hunne in haar voegen drong.
Het licht, waaraan hun hart zich heeft verloren,
ook wij hebben het duizelend zien gloren,
alsof een witte blindheid ons besprong.

In elken ademtucht, dien wij hier slaken,
voelen wij de gestorvenen ontwaken;
huiverend stroomt hun leven door ons heen.
Want nimmer was ons dit bestaan geschonken,
waren zij strijdende niet weggezonden.
naar het visioen, dat hun bij nacht verscheen.

Al wat een mens kan lijden, wordt tot sage,
een spiegel, door de walm des tijds beslagen,
en tot een schim vervaagt de angst der ziel;
in dichte wolken woekeren de grassen
over de zwarte, snel geronnen plassen,
waar eens een strijder in den hemel viel.

Slechts wien de afgrond zelfven heeft genomen,
kan tot de nameloze klaarte komen,
waarin de eeuwigheid den tijd doordringt.
Hij weet : zijn leven is niet meer te scheiden
van de verlorenen, de weggeleiden,
wier stem de stilte van zijn nacht doorzingt.

De grond, waartoe hun leven is vergaderd,
het is de grond, waaruit het leven nadert
tot ons, verankerden in tijd en nood.
Hun gindse vrijheid blijft ons hier omwaaien,
tотdat ook wij het avondvuur zien laaien
en worden hun gelijken in den dood.

INHOUD

Nocturne	5
Paarden	6
Een Dag van Hoogheid	7
De Mateloze	8
Het Roepen	9
De Ziende	10
Vergeefs Ontwaken	12
Stille Dag	13
Haar Avondblik	14
Late Gang	15
Wildernis	16
Na de Strijd	17
Voleinding	18
Tweedracht	20
Lethe	22
Bruiloftslied	24
Je Ogen...	26
In Memoriam I, II, III en IV	27, 28, 29, 30
Hart en Land	31
Zij leven voort....	33

COLOPHON

Deze bundel werd uit de hand gezet uit de Lutetia
van Jan van Krimpen en gedrukt op de persen
van Drukkerij Trio te 's-Gravenhage op
Oud-Hollands velijn en gebonden
door de firma H. van Rijmenam